

oseb nastopa: v Kocmurjevi rodbini štirje, oče in mati, šestnajstletna hči Mici ali »Irma« ali »general Radecki« imenovana, in nje — ušivke! — štirje oboževalci (str. 49) ter nesrečni Stanko; hišni posestnik Brtoncelj s hlapcem Jako; v rodbini Jerajevi: gospod, gospa, Milan, stara, zvesta kuharica in pestunja Jera, Milanu duševna mati; v rodbini Pirčevi: roditelja, Tonček, vajevec Peter; stari, zmešani posestnik Korén s svojim psom sultanom, ter njegova prismojena hči Nanča; Jerajkini sorodniki, pridna kmetijska rodbina; stari učitelj Frankè tam na kmetih, s fiziološko; stara Rozala, ki pripoveduje Tončku pravljice; »ta kratka Marjanica« v Ljubljani s svojimi kvartami; pobalin Likar in lažnivi fant Janez Mlakar; žandarmi in policaji; »ravnatelj« »amerikanskega« cirkusa »gospod« Šparenblek in njegova družina (in konj); nadstražnik Kobilica; gostilničarji in natakari; gledališki intendant; korar Mejač; policijski komisar, preiskovalni sodnik, Jerajev dobri šef, odvetnik dr. Šipelj s kopico otrok. Vse te osebe nastopajo, govorijo. Ali je morda katera vendarle odveč? Za nobeno se ne bi mogli odločiti, da bi jo črtali, tako so vse upravičene, vse — kakor velika simfonija — oznanjajo eno in isto misel: starši, brigajte se za svoje otroke, odrastli, ne kvarite s svojim zgledom otrok! Kjer ni solnca in ljubezni v hiši, tam je žalost, hiranje mladine. Dasi je dejanje zelo razpleteno, je vendar vse enovito. Torej tudi umetniška stran nam nudi čisto veselje. (Edinole Milanovo vedenje napram materi, ki je že toliko časa ni videl, se nam ne zdi dovolj utemeljeno.) Vso povest preveva ljubezniv humor, kar je gotovo redek, redek pisateljski dar; zna pa biti pisatelj tudi resen, pretresljiv (ponižanje Jerajevi!), ginljiv (n. pr. stara Jera pride po Milana v Trst). Sodbo avtorjevo o kaznilnicah, prisilnih delavnicah, narodnih veseljah odobravamo. Zlasti pa bi podčrtali besede pametnega dr. Šiplja (str. 69). — Bodoči pisatelji imajo v knjigi lep zgled, kako se dobra knjiga spiše: nekaj snovi dá služba, akti, zaslišavanja, največ pa — neumorno opazovanje življenja.

Gosp. pisatelj je našemu narodu storil veliko dobro delo; naj bi izborna knjigo počasi, s premislekom čitalo vse, staro in mlado, zlasti pa roditelji in vzgojitelji.

Jož. Debevec.

Fran Milčinski: **Tolovaj Mataj** in druge slovenske pravljice. S 15 risbami Ivana Vavpotiča. 1917. V četrtem letu vojne — da bi bilo zadnje — in vojna zadnja! Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Natisnila »Narodna tiskarna«.

Po sedmih letih je priredil Milčinski v »Tolovaju Mataju« svojo drugo zbirko pravljic in jo izdal vsebinsko in oblikovno v okviru prve. Milčinski redigira v okusu svoje prav posebno izrazite pisateljske osebnosti. Dobro mu je znan pravljčni zaklad, akribistično se je poglobil v tipičnost narodnega jezika, vpeljal je v slovstvo nekaj ljudskih rečenic v okusu Gasparijeve ornamentike. Njegova pravljica je sijajna in popolna, če jo čitaš glasno. Vsak drobec zase je umetniški. Celotna redakcija pa ni popolna, ni ubrana v enem zvoku, enem čuvstvu, v eni barvi in je tako izšla, kakor je nastala, neprisiljeno zbrana v načinu starih faccij, Ezopovih basni in Freunfeldovih pravljic. V bistvo pravljice se Milčinski ni do dna poglobil,

On ne loči med naivno grotesko mita in romantičnim misticizmom srednjeveške balade. Če je uspela »Mlada Breda« ali če se je posrečil »Trdoglav« (Pravljice 1910), ni se motiv Lenorin v »Mrtvem ženinu«. So balade s prasvojsvtvi mita in pravljčnosti. So balade, ki so po svoji krščanstvenosti diametralno nasprotje mita. Romantiko prenašati v obliko pranaičnosti, ni prav in je tudi proti tradiciji. Strokovnjaško ni redigiranje pravljic poleg basni, legende in burk. Pia fraus je ureditev literarnih in indogermanskih motivov (Mataj, Muk i. dr.) v »slovenske« pravljice, kamor ne sodijo niti »Budalci«, pač najboljše dosedanje slovenske burke (Schwänke). To in samo to je hiba Milčinskega nove zbirke, ki ima vse druge vrline, vsebinske in oblikovne: konkretnost, ki prehaja že rahlo v karikaturu in grotesko, lastno ljudski in otroški duši, naivnost prikazovanja, jasnost pripovedovanja, sočnost domače govorice in figure, mnogoličnost motivov in bogato snovnost, zajeto ali iz narodne naivne pravljčnosti ali pa iz zaklada slovenske balade in narodne pesmi. Milčinski je izpričal tudi izredno bogato fantazijo. Lahkotno in neprisiljeno je ustvaril celo vrsto analognih motivov, drugod je stare srečno presadil in tako oživil in osvežil. Kdor bo naivno užival knjigo, jo bo užil v polni meri. Težje bo otrok razumel umetnost ilustratorjevo, čigar fantazija je samostojna poleg pisateljeve, katero izpopolnjuje in komentira posebno izrazito na str. 9, 66, 87, 96.

Dr. Ivan Pregelj.

Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1918. Dr. Debevec je nekoč zapisal, da bi odbor Mohorjeve družbe, ki urejuje Koledar, moral imeti Dionizijevo uho za vse potrebe našega naroda. Vendar nas tudi letošnji koledar uči, da tega čuta v odboru ni. Razen obširnega in dobrega pregleda vojnih dogodkov, ki ga je napisal dr. Vinko Šarabon, ter razprave Fr. Regallyja o »Novih določbah zasebnega prava« objavlja le dva nekrologa (Cesar Franc Jožef I. in Poslanec Povše), kratek življenjepis novega cesarja in cesarice, iz hrvaščine prevedeno razpravo o jetiki ter nekaj neznatnih leposlovnih drobtin. Ali v Celovcu res ne slišijo, »kaj se toži, se zdihuje po slovenskih kočah in hišah«? Ali tam niso opazili, kako se hkratu v naših potrtih prsih tudi upanje budi, in ali ne vedo, da nam je treba opore in potrdila? O najvažnejših rečeh, o katerih ima mohorjan pravico iskati pojasnila v koledarju, ne bo letos v njem našel ničesar; če bo po koledarju ustvarjal svojo sodbo o svetu, ne bo zvedel več, kot da se narodi iz neznanega vzroka vojskujejo ter da nosi avstrijsko krono druga glava, in če bo s koledarjem v roki razmišljal o sebi, bo pač sklenil, da je vse v redu in prav.

Kaj je vzrok, da tožbe na Mohorjevo družbo kar nečejo utihniti? Če smo pravični, moramo tajniku priznati, da vsi očitki niso utemeljeni. Razumljivo je na primer, da se odbor na tiste, ki nabožne knjige kar vprek zavračajo, ne more ozirati; pameten človek ve, da nam je verska izobrazba in nravna okrepitev vsaj toliko potrebna, kakor kaj drugega. Tudi je delo, ki ga mora odbor opraviti, težko: iz javnosti sliši mnogo zabavljanja, iniciativnih misli pa malo; godnih rokopisov se rodi vsako leto pičlo število in na vsem Slovenskem je le nekaj mož, ki bi sploh mogli mohorja-

nom napisati dobro povest; tehnične težave morajo biti sedaj, mislim, ogromne. Kljub temu pa ni mogoče odbora oprostiti vsake krivde; izbira knjig, ki jih pripravlja za drugo leto, nam zopet dokazuje, da nima jasnega književnega načrta, da živi od dne do dne in se zanaša na srečen slučaj. Toda slučaj je le genijev prijatelj in še njemu ni vedno zvest.

Tajnik družbe teoretično priznava tudi letos v svoji listnici, da bi književni načrt bil potreben, a se izgovarja, da ga zaradi vojske ni mogoče izvršiti (kar ni res), in takoj nato praktično potrebo načrta sploh pobija: češ »veliki založniki kakor Herder ali pri nas Katoliško tiskovno društvo menda tudi ne delajo s pisatelji načrtov za mnogo let naprej!« Kako je s Herderjem, ne vem, da pa Katoliško tiskovno društvo nima solidnega književnega načrta, je pomanjkljivost. Ako hoče biti Družba »velepomembna prosvetna naprava«, kakor jo tajnik imenuje, ne sme več biti odvisna od slučaja in dobre sreče, ampak mora zbrati kulturne delavce okrog sebe, iniciativno poseči v knjižno produkcijo, težiti za tem, da za ljudstvo obdela sčasom vse pomembne prosvetne panoge, z eno besedo — izdelati si mora književni načrt! Ali je treba Celovcu res šele dokazovati, kar je vsem jasno? Ali ni razvidno, da druge pomoči ni? Zato ponavljam, kar sem že enkrat predlagal: V Ljubljani naj se osnuje književni svet, ki bo odboru Mohorjeve družbe pomagal izdelati, spopolnjevati in izvrševati književni načrt. Naj se odbor nikar ne boji za svojo samostojnost, ne moralno, ne gmotno; ta naj mu bo neprikrajšana. Gre le za to, da se mu delo olajša, da se vzajemno ustvari dobra misel, ki je že izražena v točki 4. § 4. družbenih pravil: »Vsak družnik ima pravico priporočevati družbenemu odboru spise, ki se mu za slovensko ljudstvo zdijo potrebni ali koristni.«

Izidor Cankar.

Martín Krpan z Vrha. Napisal Fran Levstik. Podobe naslikal Henrik Smrekar. Knjižnica za otroke 1. Založila in izdala Nova Založba v Ljubljani. Tiskala Katoliška Tiskarna.

Sijajna mladinska knjiga, dokument naše knjižotrške podjetnosti. Ta izdaja »Martina Krpana« je prvi večji spomin enemu naših največjih pesnikov in mož in je socialno naroden čin v teh dnevih, ko smo po dolgem zopet zadihali prosteje, krepkeje. Literarno vrednost Levstikovega »Krpana« ocenjevati, je odveč. Tiskati ga za mladino z u v o d n i m o k v i r o m, Močilar mi je časi i. t. d., je minuciozen strah pred slovstvenim zgodovinarjem, ker je sicer ponatis moderno popravljen v pravopis sedanje rabe in besedni red naše književne proze: tacega v takega, kmalo v kmalu, uže v že, kar sem obljubil, **storil bom v bom storil** i. p. Dvanajst slik je v knjigi: Nazorne so in zasnovane v miljeju slovenske junaške (turške) pesmi. V Brdavsju je nekaj razpoložnja iz »Tisoč in ene noči«, Krpan je bolj »Andersenovski«. Vonj Levstikove šegavosti in zdrave robotosti je Smrekar skušal analogno izraziti iz sebe in svoje manire.

Dr. Ivan Pregelj.

J. Ribičič: **Razvaline.** Trst 1917. Na korist goriškim beguncem založil Zdravko Katnik. Tiskala Tiskarna tiskovnega društva v Kranju. Str. 70. Cena

K 2.— Črtice, zbrane v tej knjigi, so feljtonske po obsegu in vsem svojem načinu. Jezik se ne odlikuje po osebni izrazitosti, pač pa pridno porablja po navadi podlistkarjev stilistične posebnosti, ki so že postale splošna last. Tudi v interpretaciji življenja se poslužuje podlistkarjeve metode; ljudem in stvarjem podtika tista občutja, ki jih sam potrebuje. Tako pravi n. pr. Ribičič: »Tudi ta je izgubil nekje svojo mladost,« je vzdihnil mož z dolgo sivo glavo in si podprl glavo. Mož z dolgo sivo glavo tega sicer ni rekel — kmet je, pravi Ribičič — toda za črtico so te besede potrebne. Jezik je tudi formalno pomanjkljiv: »Šolo-odrasli dečki« n. pr. ne smejo v leposlovno knjigo; dovršne in nedovršne glagole je treba prav rabiti; stavek: »grenko slovo izbrise vse lepo, ki je bilo«, je germanizem; itd. Invencija posameznih črtic je zelo dobra, zapletki ne Bog ve kako originalni, a dovolj trdni. Na enem mestu bi se pisatelju dalo z npravnega stališča morda oporekati.

Izidor Cankar.

Janko Barlè, **Pavliška pjesmarica** iz godine 1644. (Pretiskano iz »Sv. Cecilije«.) U Zagrebu 1917. Tiskala Nadbiskupska tiskara. 8°. — 39 str.

Ni še dolgo, odkar so začeli tudi Jugoslovani temeljiteje preiskavati pojave preteklih dob svoje kulturne zgodovine. Nabiranje in razbiranje narodnih pesmi je rodilo že dokaj sadu. V zadnjih letih so se začeli tudi Hrvatje živahneje gibati na glasbeno-zgodovinskem polju; med prvimi je prezaslužni urednik cerkveno-glasbenega časopisa »Sv. Cecilija«, zagrebški kanonik Janko Barlè. Pred dvema letoma je priobčil preiskavo o pesmih o. Nikolaja Krajačevića in pisal o raznih izdajah zbirke »Cithara octochorda«. V letih 1916 in 1917 je obelodanil rokopis, velevažen in zanimiv za zgodovino cerkvene glasbe na Hrvaškem. Namen tej publikaciji je, seznaniti Hrvate s častitljivimi starimi napevi in — to je važneje — pokazati, »kako moramo i mi kod restauracije naše hrvatske pučke crkvene pjesme graditi na starim temeljima i da nipošto ne smijemo prekinuti sa tradicijom«.

Rokopis je sedaj v vseučilišni knjižnici v Zagrebu; listi merijo po 147×96 mm. Vsaka stran je obrobljena z rdečo črto. Začetnice in naslovi so pisani z rdečo in zeleno barvo. Pismo je značilna minuskula 17. veka. Glaske so paleografsko zanimiv pojav: deloma koreninijo njihove oblike še v gotski koralni pisavi, kakor n. pr. pri ligaturah, sicer pa se oslanjajo na oblike menzualne pisave 15. veka. Sistem je tudi po starejšem kroju: ima le štiri (rdeče) črte. Rokopis ima dva dela. Prvi (list 1—88) obsega evangelije; drugi (list 9—170) pa cerkveno pesmarico, ki jo je sestavil menih Pavlinec, kakor to neizpodbitno dokazuje pisatelj. Delo je datirano z letnico 1644. Pisano je »u našoj užoj Hrvatskoj u jednom samostanu pavlinskega reda, vjerojatno u Lepoglavi«. Rokopis je prišel pozneje v samostan »s. Petra u Šumi« (blizu Pazina v Istri), kjer je bil uvrščen med knjige tega samostana leta 1654.

Pesmarica obsega 62 pesmi, ki jih je pisatelj vse posamezno premotril in opremil z beležkami o besedilu in napevu. Nekatere so latinske in imajo tudi hrvatski prevod poleg izvornika; druge so hrvatske, deloma po latinskih izvornikih zložene. Od teh 62 pesmi je 23 prvi-krat objavljenih v tej pesmarici, 22 jih je takih, ki so natisnjene tudi v zbirki »Cithara octochorda« — torej